

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ПЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

МАСЛЕНКОВИ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

(Жалба №50954/1999)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

8 ноември 2007 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

02/06/2008 г.

Това решение става окончателно при наличие на обстоятелствата, упоменати в чл. 44 § 2 на Конвенцията. Същото може да претърпи редакционни промени.

По делото Масленкови срещу България,

Европейският съд по правата на човека (Пето отделение), заседаващ като Камара в състав:

Г-н П.ЛОРЕНЦЕН [P. LORENZEN], *председател*,
Г-жа С.БОТУШАРОВА [S. BOTOUSCHAROVA],
Г-жа М.ЦАЦА-НИКОЛОВСКА [M. TSATSA-NIKOLOVSKA]
Г-н Р.МАРУСТЕ [R. MARUSTE]
Г-н Х. БОРЕГО БОРЕГО [J. BORREGO BORREGO],
Г-жа Р.ЙЕГЕР [R. JAEGER]
Г-н М.ВИЛИДЖЪР [M. VILLIGER], *съдиш*,
и г-жа К.ВЕСТЕРДИК [C. WESTERDIEK], *секретар на*
отделението

След като обсъди въпросите в закрито заседание, проведено на 9 октомври 2007 г., постановява следното решение, прието на същата дата:

ПО ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано по жалба (№50954/99) срещу Република България, подадена пред Съда на 27 юли 1999 г. съгласно чл. 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи (наричана по-долу за краткост Конвенцията) от четирима български граждани, г-н Кирил Захариев Масленков (роден през 1926 г.), неговата съпруга г-жа Елена Николова Масленкова (родена през 1927 г.), техният син, г-н Захари Кирилов Масленков (роден през 1949 г.) и съпругата му, г-жа Елена Крумова Масленкова (родена през 1951 г.) (наричани по-долу за краткост жалбоподатели).

2. Жалбоподателите са представлявани от г-жа Н. Седефова, адвокат, практикуващ в София. Българското правителство (наричано по-долу за краткост Правителството) е представлявано от своя агент г-жа М. Караджова от Министерството на правосъдието.

3. Жалбоподателите твърдят, по-специално, че са били лишени от своята собственост в нарушение на чл. 1 от Протокол №1 към Конвенцията и че гражданското производство в техния случай е било прекомерно продължително в нарушение на чл. 6 §1.

4. С решение от 31 март 2005 г. Съдът обявява жалбата за допустима.

5. Жалбоподателите и Правителството подават писмени становища по същество (чл. 59 §1 от Правилника на Съда).

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВАТА ПО ДЕЛОТО

6. През обсъждания период първият жалбоподател е началник “Личен състав” в Министерството на вътрешните работи. Той притежава заедно със съпругата си апартамент до 1980 г., когато двамата го даряват на своя син. От този момент първите двама жалбоподатели живеят като наематели в апартамент - държавна собственост.

7. На 27 ноември 1985 г. на първия жалбоподател е даден под наем друг държавен апартамент, който принадлежи на жилищния фонд на Министерството на вътрешните работи. Апартаментът се състои от четири стаи и е с площ 132 квадратни метра.

8. На 15 януари 1986 г. първият и вторият жалбоподатели закупуват апартамента от Министерството. За целите на прехвърлянето първият жалбоподател представя декларация, че живее със съпругата си, тяхната внучка и майката на втория жалбоподател.

9. На 27 януари 1992 г. първият и вторият жалбоподатели прехвърлят апартамента на семейството на сина си (третия и четвъртия жалбоподатели).

10. На 3 юни 1992 г. Министерството на вътрешните работи подава ревандикационен иск (*rei vindicatio*) срещу жалбоподателите, като претендира, че сделката от 1986 г. е нищожна и противоречаща на разпоредбите относно продажбата на жилища.

11. На 7 октомври 1992 г. Софийският районен съд провежда първото си заседание по делото. Съдът констатира нередовности в исковата молба и дава указания на ищеца, Министерството на вътрешните работи, да ги отстрани.

12. Министерството не се съобразява с тези указания до април 1993 г., което води до отлагане на заседанията, насрочени за 2 декември 1992 г. и 4 март 1993 г.

13. Разглеждането на делото започва на 7 юли 1993 г. Въпреки че четвъртият жалбоподател не е надлежно призован, адвокатът му дава съгласието си съдебното производство да продължи.

14. Заседанието, насрочено за 3 ноември 1993 г., е отложено, тъй като Министерството на финансите, чието участие е задължително в такива случаи, не е призовано.

15. На заседание от 2 февруари 1994 г. Министерството на вътрешните работи иска отлагане, за да има възможност да представи документи, отнасящи се до продажбата от 1986 г.

16. Заседанието е възобновено на 14 април 1994 г. Ищецът прави изменение на иска и претендира за заповед, изискваща първите двама жалбоподатели да се явят лично и да отговорят на въпросите, касаещи тяхното жилищно положение по времето, когато са получили въпросния апартамент. Съдът издава тази заповед и отлага съдебното заседание.

17. На 1 юни 1994 г. първият жалбоподател не може да бъде разпитан, тъй като е болен. На 8 юли 1994 г. той е разпитан от друг съдия в града, където се лекува.

18. Софийският районен съд възобновява разглеждането на делото на 20 септември 1994 г., когато страните правят финални изложения. Съдът отлага произнасянето на решението си.

19. С решение от 4 ноември 1995 г. Софийският районен съд констатира, *inter alia*, че въпросният апартамент е бил по-голям от разрешеното по закон за семейство като това на първия и втория жалбоподатели. Съответните разпоредби предвиждат, че терминът „семейство“ може да включва само съпрузите, техните непълнолетни деца и родителите на съпрузите, ако живеят с тях. По това време обаче децата на първия и втория жалбоподатели са навършили пълнолетие. Внучката им не би могла да се счита за член на семейството за целите на жилищното законодателство. Също така не е ясно дали майката на втория жалбоподател действително живее с първия и втория жалбоподатели. При тези обстоятелства семейството съставлява двама членове и има право само на една стая. От това следва, че покупко-продажбата от 1986 г. е нищожна и противоречаща на закона. В резултат на това, първият и вторият жалбоподатели никога не са били собственици и не са могли валидно да прехвърлят право на собственост върху третия и четвъртия жалбоподатели. Съдът уважава ревандикационния иск (*rei vindicatio*) на Министерството.

20. На 30 ноември 1995 г. жалбоподателите обжалват пред Софийски градски съд. На 15 февруари, 18 април, 10 юни, 14 октомври и 5 декември 1996 г. съдебно заседание не може да се състои, тъй като Министерството на вътрешните работи не е надлежно призовано. Това се дължи на факта, че разписките към призовките не са попълнени правилно. В крайна сметка жалбата се разглежда на 27 февруари 1997 г.

21. С решение от 19 юни 1997 г. Софийски Градски съд отменя решението на първоинстанционния съд и отхвърля исканията на Министерството на вътрешните работи. Той констатира, *inter alia*, че макар да е вярно, че първият и вторият жалбоподатели са притежавали апартамент над техните жилищни нужди в нарушение на съответните

разпоредби, този факт не води до нищожност *ab initio* на договора за продажба.

22. На 8 август 1997г. Министерството на вътрешните работи подава молба за преглед по реда на надзора (касационна жалба) до Върховния съд, който по-късно става Върховен касационен съд. Проведено е заседание на 18 ноември 1998 г.

23. На 2 февруари 1999 г. Върховният касационен съд отменя решението на Софийски градски съд и потвърждава решението на Софийски районен съд, като по този начин уважава ревандикационния иск (*rei vindicatio*). Съдът приема, че разпоредбите относно големината на жилищата според жилищните нужди, които са били в сила към съответния период, са установявали императивни норми, нарушаването на които води до недействителност *ab initio*.

II. ОТНОСИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО

24. В съответствие с чл. 34 от Закона за задълженията и договорите всяка страна по нищожен договор може да си възстанови от другата страна платените суми или прехвърлената собственост по силата на договора.

25. Разпоредбите относно владението и придобивната давност съгласно българското законодателство предвиждат, че лице, което владее недвижим имот на негодно основание, може да стане негов собственик след пет години на необезпокоявано владение, в случаите на добросъвестно владение *bona fidae* и след десет години във всички останали случаи (чл. 79 от Закона за собствеността).

26. През съответния период чл. 86 от Закона за собствеността предвижда, че държавна собственост не може да бъде придобита чрез придобивна давност. До 1996 г. това правило се прилага само по отношение на определени категории държавна собственост.

ПРАВOTO

I. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛ. 1 ОТ ПРОТОКОЛ №1 КЪМ КОНВЕНЦИЯТА

27. Жалбоподателите твърдят на основание чл. 1 от Протокол №1 към Конвенцията, че са били лишени от своя апартамент въз основа на правни разпоредби, които не са били достатъчно ясни и са били прилагани изборително и произволно.

28. Член 1 от Протокол №1 гласи, както следва:

“Всяко физическо или юридическо лице има право мирно да се ползува от своите притежания. Никой не може да бъде лишен от своите притежания освен в интерес на обществото и съгласно условията, предвидени в закона и в общите принципи на международното право.

Предходните разпоредби не накърняват по никакъв начин правото на държавите да въвеждат такива закони, каквито сметнат за необходими за осъществяването на контрол върху ползуването на притежанията в съответствие с общия интерес или за осигуряване на плащането на данъци или други постъпления или глоби.”

A. Становищата на страните

29. Жалбоподателите твърдят, *inter alia*, че не са били отговорни за административните пропуски, довели до отмяната на сделката от 1986 г. По тяхно мнение е добре известно, че в много сделки с недвижими имоти в близкото минало има пропуски от страна на държавните органи. Въпреки това, дела са се водили само по отделни случаи, което съставлява произвол. Жалбоподателите считат, че разпоредбите на българското законодателство, според които държавната собственост не може да бъде придобита чрез владение, съчетани с широкото тълкуване на понятието за недействителност *ab initio*, прилагано от съдилищата в техния случай, позволяват на държавата да си възстановява произволно имоти, продадени на физически лица, по всяко време и при всички случаи. Жалбоподателите също така заявяват, че не са искали възстановяване на цената на апартамента, тъй като, поради инфлация и обезценяване на българската валута, тя е десетки пъти по-ниска от стойността на апартамента.

30. Правителството заявява, че жалбоподателите са придобили апартамента в нарушение на закона. Съответните разпоредби на гражданското право са ясни и предвидими – те предвиждат, че сделки в нарушение на закона са нищожни и недействителни. Наред с това, Правителството отхвърля твърдението на жалбоподателите, че са били жертва на избирателно посегателство. След демократичните промени през 1989 г. реформираните държавни институции са извършили ревизия на последните сделки с цел да възстановят незаконно придобито имущество. Преследваната цел категорично е законосъобразна. Накрая, правителството твърди, че недействителността е единствената подходяща санкция за сделки, които нарушават закона, и че следователно намесата в ползването на притежанията на жалбоподателите не може да бъде разглеждана като непропорционална.

Б. Становището на Съда

31. Като отбелязва, че жалбоподателите са били считани по всички законни основания за собственици на въпросния апартамент (виж пар. 8 и 9 по-горе), Съдът счита, че решенията, обявяващи тяхното право за нищожно и противоречащо на закона и нареждащи им да освободят помещенията, представляват намеса в правото им мирно да се ползват от своите притежания по смисъла на чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията. Подобна намеса следва да бъде законосъобразна, в интерес на обществото и трябва да постигне справедлив баланс между изискванията на интереса на общността и изискванията за защита на основните права на лицата.

32. Съдът счита, че намесата е била предвидена от закона и е преследвала легитимна цел. В частност, обжалваните съдебни решения не правят нещо повече от това да наложат задължителни законови правила за продажба на държавни жилища, при прилагането на съответните разпоредби на гражданското и облигационното право (виж пар. 19-23 по-горе). Съдът не е убеден от аргументите на жалбоподателите по отношение на предполагаемия произвол, селективен подход и липсата на предвидимост на съответния закон.

33. Съдът отбелязва още, че бившата Европейска комисия по правата на човека е разгледала и отхвърлила като явно необоснована подобна жалба срещу България (вж. решението по делото *Kaneva v. Bulgaria*, no. 26530/95, Commission decision of 27 February 1997).

34. В по-скорошен период Съдът разгледа група дела срещу България, заведени от лица, чиито права върху недвижими имоти, придобити по време на комунизма, са били обявени за нищожни и недействителни през 90-те години на 20 век след падането на комунистическия режим (вж. решението по делото *Velikovi and Others v. Bulgaria*, nos. 43278/98 et al., 15 March 2007). Без да пренебрегва разликите между решението по делото *Velikovi and Others* (което се отнася до прилагането на специално законодателство за реституиране на одържавени имоти) и настоящото дело, Съдът, както при *Velikovi and Others*, придава значителна тежест на факта, че първите двама жалбоподатели са придобили въпросния апартамент при съществено нарушение на съответните материалноправни разпоредби – апартаментът в голяма степен надвишава по размер ограниченията, наложени от законодателството за съответния период за семейство като това на първите двама жалбоподатели (вж. пар. 7, 8 и 19-23 по-горе). Не може да се твърди, че през съответния период първите двама жалбоподатели не са знаели, че сделката противоречи на закона, чиято цел е била справедливо разпределение на държавни жилища.

35. Съдът счита, че при такива обстоятелства решение, обявяващо за нищожен и недействителен договор, който нарушава разпоредбите за продажба на държавни жилища, по принцип е законосъобразна и пропорционална мярка за тяхното прилагане.

12. Освен това, периодът от осем години, които са изминали в настоящия случай между момента на дефектната сделка и момента на оспорването ѝ в съда, не е бил прекалено дълъг и не може да се разглежда като основание за подаване на жалба с оглед на принципа за правна сигурност. В частност, този период е бил по-кратък от десетгодишния период на придобивна давност по българското законодателство (вж. пар. 8, 9 и 25 по-горе).

37. Колкото до оплакването на жалбоподателите, че те биха получили само символична сума, ако претендират възстановяване на цената, която са платили през 1986 г., Съдът отбелязва, че по силата на съответното законодателство те имат право да си възстановят изцяло сумата, която са платили за апартамента (вж. пар. 25 по-горе). Независимо от контрола на органите обаче през 90-те години на 20 век тази цена загубва стойността си поради инфлацията и обезценяването на българската валута. Следователно, загубата, претърпяна от жалбоподателите, е била резултат от инфлацията и обезценяването на българската валута през съответния период. Съдът ще разгледа по-долу оплакването на жалбоподателите, че производството е било прекомерно продължително в период на рязко нарастваща инфлация (вж. решението по делото *Kovacheva and Hadjiilieva v. Bulgaria*, no. 57641/00, § 34, 29 March 2007). За целите обаче на твърденията на жалбоподателите на основание член 1 от Протокол № 1 по отношение на съдебните решения, обявяващи тяхното право за нищожно и недействително, Съдът не счита, че инфлацията и обезценяването на българската валута през 90-те години са основания за оплакване по тази разпоредба. Той припомня, че чл. 1 от Протокол № 1 не налага на държавите задължението да поддържат ниска инфлация и да осигуряват покупателна способност на националната валута (вж. решението по делото *Danilyuk v. Ukraine* (dec.), no. 5326/02, 19 May 2005).

38. В заключение, Съдът не счита, че намесата в правата на жалбоподателите по чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията е била незаконна или произволна, както се твърди от жалбоподателите, или че е наложила прекомерна тежест, като се вземат предвид обстоятелствата по делото. От това следва, че не е налице нарушение на тази разпоредба.

II. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛ. 6 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

39. Жалбоподателите се жалват на основание чл. 6 §1 относно продължителността на гражданското производство в техния случай. В относимата си част чл. 6 §1 гласи:

“Всяко лице, при решаването на правен спор относно неговите граждански права и задължения... има право на... гледане на неговото дело в разумен срок от... съд...”.

40. Периодът, който се взема под внимание, започва на 7 септември 1992 г., датата, на която Конвенцията влиза в сила за България, и завършва на 2 февруари 1999 г., когато Върховният Касационен Съд постановява окончателното си решение по делото (вж. пар. 10 и 23 по-горе). По този начин то продължава шест години и пет месеца за три съдебни инстанции.

41. Съдът също така трябва да отчете факта, че към датата на влизане в сила на Конвенцията за България производството вече е било висящо от три месеца (вж. пар. 10 по-горе).

42. Дали продължителността на производството е разумна трябва да се преценява в светлината на обстоятелствата по делото и с оглед на следните критерии: сложността на делото, поведението на жалбоподателите и на съответните органи и това какъв е бил залогът за жалбоподателите в съответния правен спор (вж., наред с много други, решението по делото *Frydlender v. France* [GC], no. 30979/96, § 43, ECHR 2000-VII).

43. Съдът често е установявал нарушения на чл. 6 § 1 от Конвенцията по дела, повдигащи въпроси, подобни на тези в настоящия случай (вж. решението по делото *Frydlender*, цитирано по-горе, и – за подробен анализ на съответните въпроси по скорошно дело срещу България – решението по делото *Vatevi v. Bulgaria*, no. 55956/00, 28 September 2006).

44. След като разгледа всички материали, представени пред него, и като взе предвид своята практика по този въпрос, Съдът счита, че при настоящия случай продължителността на производството е прекомерна и не успява да отговори на изискването за „разумен срок”. За да достигне до това заключение, Съдът взема под внимание факта, че по вина на властите са произтекли значителни забавяния. В частност, процедурните пропуски от страна на Министерството на вътрешните работи, ищецът в производството, са били в основата на забавянето с не по-малко от десет месеца (вж. пар. 11-13 и 15 по-горе). Също така, съдебните власти са отговорни за забавяния, общо възлизащи на повече от две години, в резултат на нередовните призовки (вж. пар. 14 и 20 по-горе) и периодите на бездействие (вж. пар. 22 по-горе). Въпреки че случаят има известна фактическа сложност, този факт не оправдава закъсненията, споменати по-горе. Също така, Съдът счита,

че жалбоподателите не са били отговорни за което и да било значително забавяне.

Следователно, налице е нарушение на член 6 §1.

III. ПРИЛАГАНЕ НА ЧЛ. 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

45. Чл. 41 от Конвенцията гласи:

“Ако Съдът установи, че е имало нарушение на Конвенцията или на протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевщата страна.”

A. Вреди

46. Жалбоподателите отправят обща претенция по отношение на претърпените от тях имуществени и неимуществени вреди, свързани с всички твърдени нарушения на Конвенцията в техния случай. Като имуществени вреди те претендират пазарната стойност на апартамента, който според тях им е бил отнет произволно. Експерт е оценил, че тази стойност е 95 612 евро. По отношение на неимуществените вреди, те претендират, че са живели в продължение на много години в несигурност, която е причинила тревожност и е повлияла неблагоприятно на тяхното здраве. Жалбоподателите оставят на Съда да определи сумата, която да бъде изплатена по отношение на неимуществените вреди.

47. Правителството заявява, че, *inter alia*, претенцията по отношение на имуществените вреди е необоснована и във всеки случай прекомерна, и че твърденията на жалбоподателите за връзка между въпросните събития и тяхното здраве са спекулативни.

48. Съдът счита, че няма причинно-следствена връзка между нарушението на чл. 6 §1, установено по настоящото дело, и факта, че жалбоподателите са загубили своя апартамент. Ето защо, претенцията за имуществени вреди се отхвърля.

49. Съдът счита обаче, че жалбоподателите действително са преживели страдания във връзка с прекомерната продължителност на производството. Тъй като забавянето на производството е настъпило по време на период на висока инфлация, тревожността на жалбоподателите се е изострила и от това как това забавяне е довело до обезценяване на евентуалната сума, която биха получили обратно като цена, платена за апартамента (срв. с решението по делото *Kovacheva and Hadjiilieva*, цитирано по-горе, § 42). Като взе предвид

тези съображения, Съдът присъжда 1 500 евро обезщетение за неимуществени вреди.

Б. Разходи и разноси

50. Жалбоподателите претендират 3 000 евро хонорар на техния адвокат, който им е представил сметка за шестдесет часа работа по делото. Жалбоподателите представят споразумение за изплащане на хонорар. Те също така претендират 210 евро за разходи за превод, възнаграждение за експерта, които е оценявал стойността на апартамента, и пощенски разходи. Правителството заявява, че претенцията е прекомерна.

51. Като отбелязва, че основната претенция на жалбоподателите по силата на член 1 от Протокол № 1 е отхвърлена, Съдът счита за подходящо да присъди 600 евро по отношение на разходите и разноските.

В. Лихва за забава

52. Съдът счита за уместно лихвата за неизпълнение да бъде обвързана с пределната ставка по заеми на Европейската централна банка, към която се добавят три процентни пункта.

ПО ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО:

1. *Приема*, че не е налице нарушение на член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията;
2. *Приема*, че е налице нарушение на чл. 6 от Конвенцията (продължителност);
3. *Приема*,

(а) че държавата-ответник следва да плати на жалбоподателите, в рамките на три месеца, след като настоящото решение стане окончателно по смисъла на чл. 44 § 2 от Конвенцията, следните суми:

- (i) 1500 (хиляда и петстотин) евро обезщетение за неимуществени вреди;
- (ii) 600 (шестстотин) евро за разходи и разноси;
- (iii) всякакви данъци, които биха могли да бъдат наложени върху горните суми.

(б) че от изтичането на упоменатия по-горе тримесечен срок до плащането се дължи проста лихва върху горепосочените суми в размер равен на пределната ставка по заеми на Европейската централна банка, към която се добавят три процентни пункта;

4. *Отхвърля* единодушно останалата част от претенцията на жалбоподателите за справедливо удовлетворение.

Изготвено на английски език и съобщено писмено на 8 ноември 2007 г., в съответствие с член 77, §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Клаудия Вестердик
Секретар

Пер Лоренцен
Председател